

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.127](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.127)

УДК 338.431:631

К. Б. Козак,

к. е. н., доцент,

Одеська національна академія харчових технологій, кафедра менеджменту та логістики

ORCID ID: 0000-0002-8099-6607

МЕХАНІЗМ ЗОВНІШНЬОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

K. Kozak

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Management and Logistics, Department of Management and Logistics, Odessa National Academy of Food Technologies

MECHANISM OF EXTERNAL INFLUENCE ON ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Метою дослідження став аналіз механізму впливу на економічний розвиток суб'єктів агропромислового виробництва і галузі в цілому з боку зовнішніх чинників, що не знаходяться в зоні безпосереднього контролю об'єкта. Механізм зовнішнього впливу на економічний розвиток агропромислового виробництва представлено у складній системній взаємодії та взаємозалежності таких елементів, як об'єкт, суб'єкт, цілі, інструменти. Суб'єкти зовнішнього впливу на стан і перспективи розвитку агропромислового виробництва розуміються як сукупність агентів зовнішнього середовища, діяльність яких відбувається поза межами підприємства. Залежно від характеру впливу (прямий і непрямий вплив) виділено рівень зовнішнього мікросередовища, а також рівень системного впливу на бізнес-середовище з окресленням мезоекономічного, макроекономічного, наднаціонального підрівнів. Інструменти, що використовується суб'єктами зовнішнього впливу, детерміновано їх функціональним наповненням як іманентні суб'єктам і визначені їх місцем в системі ринкової і політичної влади.

Здійснено ідентифікацію цілей прогресивного економічного розвитку галузі агропромислового виробництва на основі критеріїв складності та часового лагу. Отже, виділено глобальні, основні, поточні цілі. Представлено авторське бачення їх сутнісного наповнення: глобальна ціль – зміцнення конкурентоздатності підприємств агропродовольчого виробництва в цілому і окремих його суб'єктів, зокрема; основні цілі - покращання бізнес-процесу, задоволення потреб та очікувань споживачів, розвиток внутрішніх можливостей, задоволення потреб та інтересів акціонерів; поточні цілі - показники обсягів виробництва продукції, фінансові показники, показники основних засобів та їх використання, показники використання матеріальних ресурсів, показники трудових ресурсів, соціального захисту та використання персоналу, показники ефективності операційної діяльності, показники нематеріальних активів тощо.

The aim of the study was to analyze the mechanism of influence on the economic development of agro-industrial entities and the industry as a whole by external factors that are not in the area of direct control of the object.

The mechanism of external influence on the economic development of agro-industrial production is represented in the complex system interaction and interdependence of such elements as object, subject, goals, tools. Subjects of external influence on the state and prospects of agro-industrial production are understood as a set of environmental agents whose activities take place outside the enterprise. The object of influence is represented by agro-industrial production in the complexity of its structure with the allocation of four blocks - agricultural production, enterprises of the supply industry, enterprises of the processing industry, the subjects of logistics and infrastructure. The interaction between the actors in the middle of each block is based on the market. Depending on the nature of the impact (direct and indirect impact), the level of the external microenvironment is identified, as well as the level of systemic impact on the business environment with the delineation of mezo-economic, macroeconomic, supranational sublevels. The instruments used by the subjects of external influence are determined by their functional content as immanent to the subjects and determined by their place in the system of market and political power.

The goals of progressive economic development of the agro-industrial production industry have been identified on the basis of criteria of complexity and time lag. Thus, global, main, current goals are highlighted. The author's vision of their essential content is presented: the global goal is to strengthen the competitiveness of agri-food enterprises in general and its individual subjects, in particular; main goals - improving the business process, meeting the needs and expectations of consumers, developing internal capabilities, meeting the needs and interests of shareholders; current goals - indicators of production volumes, financial indicators, indicators of fixed assets and their use, indicators of use of material resources, indicators of labor resources, social protection and use of personnel, indicators of efficiency of operational activity, indicators of intangible assets, etc.

Ключові слова: *агропромислове виробництво; зовнішнє середовище; механізм впливу; об'єкт впливу; суб'єкт впливу; цілі впливу; інструменти впливу.*

Keywords: *agro-industrial production; external environment; mechanism of influence; object of influence; subject of influence; goals of influence; tools of influence.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Будь-яке підприємство як елемент ринкового механізму представляє собою відкриту систему. Суб'єкти господарювання реалізують свої потенції в якості динамічної складової зовнішнього середовища. З одного боку, вони є генераторами змін в економічній системі, з іншого – об'єктивно вимогою досягнення реалізації цілей різного рівня (від глобальних до локальних) виступає потреба імплементації і сприйняття загальних процесів, що відбуваються в бізнес-середовищі, створення механізмів адаптивного управління. Здатність пристосовувати внутрішнє середовище до змін зовнішнього оточення можна віднести до основних умов успішності бізнесу. Зовнішнє середовище не є знеособленим, воно суб'єктивується у вигляді елементів зовнішнього впливу, структурних складових загальної системи регулювання економічних процесів, управління ними. Останні реалізують функціональний потенціал через сукупність інструментального наповнення, яке використовується задля досягнення поставлених цілей. Зовнішні фактори впливу не є статичними за своєю сутністю, що робить проблему теоретико-методологічного та прикладного аспектів дослідження суб'єктно – об'єктної структури зовнішнього впливу на економічний розвиток агропромислового виробництва проблемою з неминущою актуальністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню змісту основних складових середовища функціонування підприємств, чинників його формування і динамічних змін, взаємозалежності елементів присвячено роботи Грінченка Р.В., Полянка В.В., Татарика А.Ю., Стадника В.В., Завадського Й.С., Черниша І.В., Островського Г.В. Проблематикою розвитку агропромислового виробництва займалися: Саблук П.Т., Томілін О.О., Болдирева Л.М., Мазур Г.Ф., Новак І.М., Мельник Л.А. тощо. Питання впливу суб'єктів інституційного рівня на розвиток національної економіки є предметом наукового інтересу таких українських вчених – економістів, як Гриценко А., Яременко О., Яременко В., Артемова Т., Архирєєв С., Гриценко О., Демент'єв В., Кричевська Т., Крючкова І., Лебедева В., Липов В., Малахова Н., Малий І., Мандибуря В.,

Меркулова Т., Павленко Ю., Петровська О., Прозоров Ю., Пустовіт Р., Степаненко С., Тарасевич В., Унковська Т., Чугунов І.

Мета статті - аналіз механізму впливу на економічний розвиток суб'єктів агропромислового виробництва і галузі в цілому з боку зовнішніх чинників, що не знаходяться в зоні безпосереднього контролю об'єкта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм впливу на економічний розвиток підприємств агропромислового виробництва проаналізовано за такими елементами, як об'єкт, суб'єкти, цілі, інструменти.

В зазначеному механізмі об'єктом виступає агропромислове виробництво в багатоскладності його структури: Блок А – аграрне виробництво; Блок В – підприємства забезпечуючої галузі; Блок С – підприємства переробної галузі; Блок D – суб'єкти логістично-інфраструктурної сфери.

Взаємодія між суб'єктами в середині кожного блоку відбувається на основі ринкової конкуренції, міжблокові відносини базуються на ціновому механізмі (рис. 1).

На другому етапі дослідження зосередимо увагу на суб'єктах зовнішнього впливу на стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва. З огляду на це розкриємо поняття зовнішнього середовища підприємства. Зовнішні чинники впливають на підприємство поза зоною безпосереднього контролю самого підприємства. Отже, зовнішнє середовище представляє собою сукупність суб'єктів і чинників, які діють за межами суб'єкта господарювання. Залежно від ступеня впливу (прямий і непрямий) на функціонування підприємства в економічній літературі зовнішнє середовище прийнято розподіляти на мікро- і макросередовище. Зовнішнє мікросередовище підприємства – це сукупність суб'єктів ринкових відносин, до складу якої входять усі зацікавлені групи, що впливають на його діяльність (клієнти, конкуренти, постачальники, посередники і контактні аудиторії).

Підприємство функціонує в оточенні контактних аудиторій шести типів, виділяють такі контактні аудиторії [1, с. 151-152]:

1) фінансова сфера (фінансові кола), наприклад, фондові біржі, банки, інвестиційні компанії, брокерські фірми, акціонери, дебітори, кредитори, фінансові консультанти. Фінансові кола впливають на можливість підприємства забезпечувати себе капіталом, тобто на отримання грошових коштів;

Рис. 1. Структура об'єкту механізму зовнішнього впливу на економічний розвиток підприємств агропромислового виробництва

2) державні установи – це працівники державних установ, які прямо або опосередковано впливають на діяльність підприємства (державні службовці, які відповідають за реєстрацію, працівники податкової служби і статистичних органів, пожежної інспекції та санітарно-епідеміологічного контролю);

3) засоби масової інформації – це організації, що випускають газети, журнали, а також радіостанції, телецентри і їх співробітники (журналісти, ведучі випусків новин, редактори, економічні оглядачі, співробітники відділів реклами та інформації);

4) групи суспільної дії (цивільні групи дій, громадські організації) – організації споживачів, групи захисників навколишнього середовища, активісти руху за здоровий спосіб життя, представники національних меншин тощо;

5) місцева громадськість – місцеві громадські організації (наприклад, ради ветеранів), організації, розташовані поблизу підприємства, мешканці прилеглих до підприємства районів;

б) внутрішні, тобто ті, що складаються із штатних і позаштатних співробітників (наприклад, робочих і службовців різного рангу, добровільних помічників, акціонерів, членів профспілки), які зацікавлені в успіху діяльності свого підприємства й розповсюджують своє позитивне ставлення на решту контактних аудиторій.

Традиційно зовнішнє макросередовище підприємства розуміється як середовище, представлене сукупністю чинників (економічні, соціально-культурні і демографічні, природно-географічні й екологічні, науково-технологічні, політико-правові і міжнародні), що впливають на формування загальної атмосфери бізнесу, його дія розповсюджується не на окреме підприємство, а на всі одразу. На наш погляд, дослідження суб'єктної структури зовнішнього впливу на підприємства системи агропромислового виробництва потребує більш деталізованої ідентифікації сфер, котрі не піддаються прямому контролю з боку суб'єкта господарювання. Результатом декомпозиції стало виділення наступних рівнів системного впливу на бізнес-середовище:

- мезоекономічний;
- макроекономічний;
- наднаціональний.

Мезоекономічний рівень представлено суб'єктами влади регіонального рівня. В умовах адміністративної реформи в Україні значно зростає вплив місцевої влади на визначених територіях.

В Україні загалом було 490 районів. Отже стільки ж районних рад та районних державних адміністрацій. Функціонал у всіх них був однаковий, однак, навантаження дуже різнилося через різний розмір і кількість населення районів. Наприклад, в Україні було 6 районів з населенням до 10 тисяч людей, у 9 районах проживало більше 100 тисяч людей, у 3 районах – понад 150 тисяч. При однакових функціях – обсяг роботи різний. Також 26 районів були вже повністю покриті спроможними громадами, 173 райони на 50% і більше були покриті громадами. Переважна більшість повноважень перейшла саме до громад від органів влади районного рівня. Тобто система була не збалансована. Тому Уряд і Парламент мали вирішувати питання реорганізації влади на районному рівні [2].

Адміністративно-територіальна реформа в Україні мала на меті передачу значної частини повноважень від державних органам місцевого самоврядування шляхом внесення комплексу змін до законодавства, тобто за сутністю це реформа децентралізації. Базовою адміністративною одиницею визнаються об'єднані територіальні громади (ОТГ).

ОТГ отримують наступний обсяг фінансових ресурсів: 60% податку на доходи фізичних осіб, 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів, податок на прибуток підприємств та установ комунальної власності, податок на майно (нерухомість, земля, транспорт), єдиний податок, 25% екологічного податку [3], трансфери з державного бюджету (базова дотація, освітня та медична субвенції), місцеві податки та збори, додаткова державна фінансова підтримка за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, субвенції на соціально-економічний розвиток, субвенції на підтримку інфраструктурних проектів.

За рахунок акумуляції зазначених коштів ОТГ здатні вирішувати наступні актуальні проблеми розвитку села як ореолу зосередження центрального елемента комплексу агропромислового виробництва – аграрного сектору: розвиток комунального господарства в сільській місцевості, включаючи будівництво доріг с твердим покриттям, осучаснення сільських шкіл, дитячих садочків, будинків культури, закладів медичної допомоги, будівництва і розвитку вулиць, історичних пам'яток, церков тощо.

Система виконавчої влади ОТГ (Виконавчий комітет; Управління економічного розвитку та інвестицій; Фінансове управління; Управління праці та соціального захисту населення; Відділ освіти, молоді та спорту) має потенціал впливу на загальну атмосферу ведення бізнесу шляхом використання інструментів непрямого впливу.

Макроекономічний рівень представлено суб'єктною структурою органів державного управління:

В структурі державного регулювання економіки суб'єкти трьох гілок влади, структуровані за ієрархічним принципом, входять до блоку виконавців господарських інтересів (за класифікацією Булатова А. С.) [4].

Підприємства агропромислового виробництва, як і будь-якої іншої галузі виробництва, не можуть безпосередньо впливати на виконавців господарських інтересів, однак існує механізм опосередкованої участі через реалізацію потенцій носіїв і виразників господарських інтересів. Носії господарських інтересів – це соціальні групи, які специфікуються за рядом ознак: видами діяльності, обсягами доходів, характером мотивації тощо. Вони індивідуально представляють свої переконання і потреби в засобах масової інформації, у вигляді звернень до державних установ, що відповідають за економічну і соціальну політику. Виразники господарських інтересів представляють собою об'єднання носіїв господарських інтересів (профсоюзи, союзи підприємців, політичні партії). Специфічним інститутом політичної системи, що визначає механізм впливу приватних чи

суспільних організацій (груп інтересів) на прийняття рішень макроекономічного (державного) рівня є лобізм. Лобізм займає чільне місце в системі впливу на політичну владу, діалектичний підхід до його аналізу дозволяє виділити як позитивні, так і негативні риси та наслідки зазначеного явища. Слід зауважити, що термін «лобізм» часто використовується з негативною змістовною конотацією, яка включає фактично купівлю голосів або вигідних політичних рішень. У цьому значенні лобізм інтерпретується як «блат», «протекціонізм», «підкуп» державних чиновників в корисливих цілях. Крайнім виявленням негативного аспекту лобізму виступають незаконний тиск на представників влади за допомогою таких інструментів як хабарництво, корупція, що формують основу прийняття управлінських рішень в інтересах певних груп чи осіб.

У позитивному значенні лобізм можна охарактеризувати як абсолютно здорове та потрібне для демократичного суспільства явище. Адже лобізм, як система організаційного оформлення, вираження та представництва різноманітних групових інтересів є так само невід'ємною частиною суспільства, як і наявність в суспільстві цих різноманітних груп інтересів, кожна з яких наполегливо прагне привернути до себе увагу владних органів [5, с. 43].

Як зазначають експерти [6], аграрне лобі в Україні є і зазначене явище характеризується як позитивний момент інституціоналізації інтересів аграрного комплексу. Аграрний рух формувався по мірі посилення фіскального тиску на агробізнес, загострення проблем з реєстрацією прав оренди землі сільськогосподарського призначення і інших невирішених питань. Переемогою аграрного лобі стало виключення з законопроекту №2173а про систему електронного адміністрування ПДВ положення про відміну з 1 січня 2016 року пільгового для АПВ спеціального режиму оподаткування ПДВ. Однак, перемога була короткотерміною, спрацювали зовнішні фактори тиску з боку МВФ: з 1 січня 2017 року платники, які користувалися спеціальним режимом ПДВ, сплачують ПДВ в загальному порядку.

Підсумовуючи вище наведене, зазначимо, що лобіювання представляє собою виключення щодо принципу неможливості прямого впливу на прийняття рішень суб'єктами управління макроекономічного рівня.

Наднаціональний рівень. Включення України до глобалізаційних процесів значно вплинуло на рівень регуляторних повноважень української держави в процесах регулювання національного агропромислового комплексу.

Економічна лібералізація характеризується принциповими зрушеннями в системі регулювання світової економіки. Держава як інститут влади і управління наростаючими темпами втрачає можливість ефективно використати такі традиційні важелі макроекономічного регулювання, як імпорتنі бар'єри й експортні субсидії, курс національної валюти тощо. В умовах високої взаємозалежності національних економік владні структури змушені враховувати реакцію інших держав, інтереси яких можуть бути зачеплені, і вимоги впливових міждержавних об'єднань, організацій, недержавних суб'єктів міжнародних економічних відносин, які своїми відповідними діями можуть звести нанівець очікуваний ефект від запроваджених заходів, або унеможливити їх реалізацію.

Структура найбільш впливових суб'єктів наднаціонального впливу на розвиток підприємств агропромислового виробництва представлена на рис. 2.

Наступним етапом дослідження є визначення категорії «економічний розвиток» галузевого рівня. Вихідною гіпотезою стало розуміння економічного розвитку агропромислового виробництва як функції від економічного розвитку підприємств зазначеної галузі.

За визначенням Й. Шумпетера, під «економічним розвитком» слід розуміти якісні позитивні зміни, застосування інновацій та нововведень в усіх сферах діяльності підприємства (виробництві, продукції, послугах, менеджменті тощо) [8]. З огляду на представлене бачення можна стверджувати, що економічний розвиток економіко-виробничої системи представляє собою процес її переходу у новий якісний стан.

Ідентифікацію цілей прогресивного економічного розвитку галузі здійснено на основі критеріїв складності та часового лагу. Так, виділено рівні глобальних, основних, поточних цілей. Представимо авторське бачення їх сутнісного наповнення:

- глобальна ціль – зміцнення конкурентоздатності підприємств агропродовольчого виробництва в цілому і окремих його суб'єктів зокрема;
- основні цілі - покращання бізнес-процесу; задоволення потреб та очікувань споживачів; розвиток внутрішніх можливостей; задоволення потреб та інтересів акціонерів;

Наднаціональний рівень

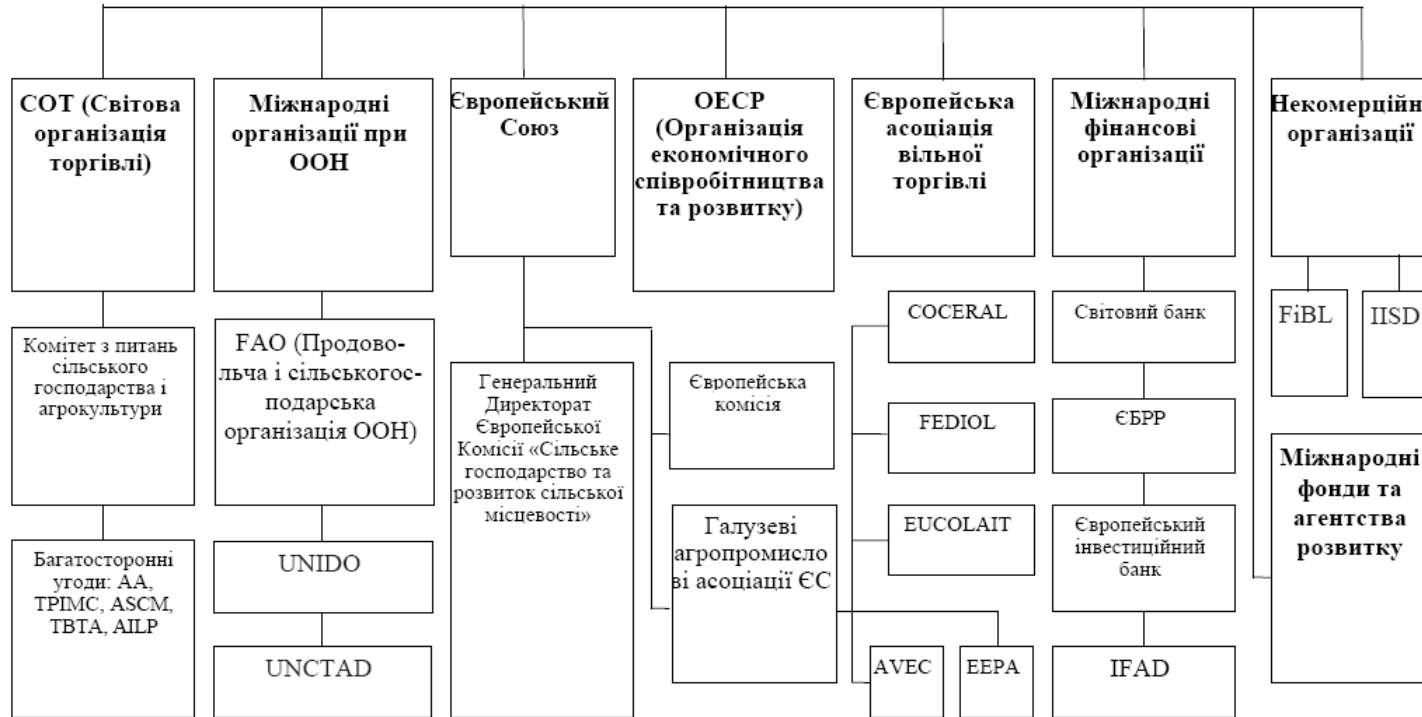

Рис. 2. Суб'єкти наднаціонального впливу на економічний розвиток підприємств агропромислового виробництва.

Складено за: [7]

- поточні цілі - показники обсягів виробництва продукції; фінансові показники; показники основних засобів та їх використання; показники використання матеріальних ресурсів; показники трудових ресурсів, соціального захисту та використання персоналу; показники ефективності операційної діяльності; показники нематеріальних активів тощо.

Діяльність суб'єктів зовнішнього впливу здійснюється на основі арсеналу інструментів, іманентних кожному рівню – мікроекономічному, мезоекономічному, макроекономічному, наднаціональному (табл. 1).

Таблиця 1.
Інструментальне наповнення діяльності суб'єктів зовнішнього впливу

Рівень зовнішнього впливу	Суб'єкти зовнішнього впливу	Інструменти
Мікро-економічний рівень	Клієнти	Висловлення вподобань через механізм формування платоспроможного попиту
	Конкуренти	Інструменти конкурентної взаємодії: цінова, нецінова, недобросовісна конкуренція
	Постачальники	Ціновий механізм Контрактна система
	Посередники	Ціновий механізм Контрактна система
	Контактні аудиторії	Фінансові послуги Інформаційно-психологічні операції
Мезо-економічний рівень	Органи місцевого самоврядування	<i>Інструменти непрямого впливу:</i> розвиток інфраструктури, нематеріальні інструменти
Макро-економічний рівень	Органи державного управління	<i>Інструменти прямого впливу:</i> - законодавчо - нормативна база; - реалізація державних програм, інвестиційних проектів. <i>Інструменти непрямого впливу:</i> - грошово-кредитна політика; - фінансова політика; - соціальна політика
Наднаціональний рівень	Міжурядові та неурядові організації	Тарифні обмеження Нетарифні обмеження Фінансова допомога

В якості узагальнення вище наведеного представимо авторське бачення механізму зовнішнього впливу на економічний розвиток підприємств агропромислового виробництва (рис. 3).

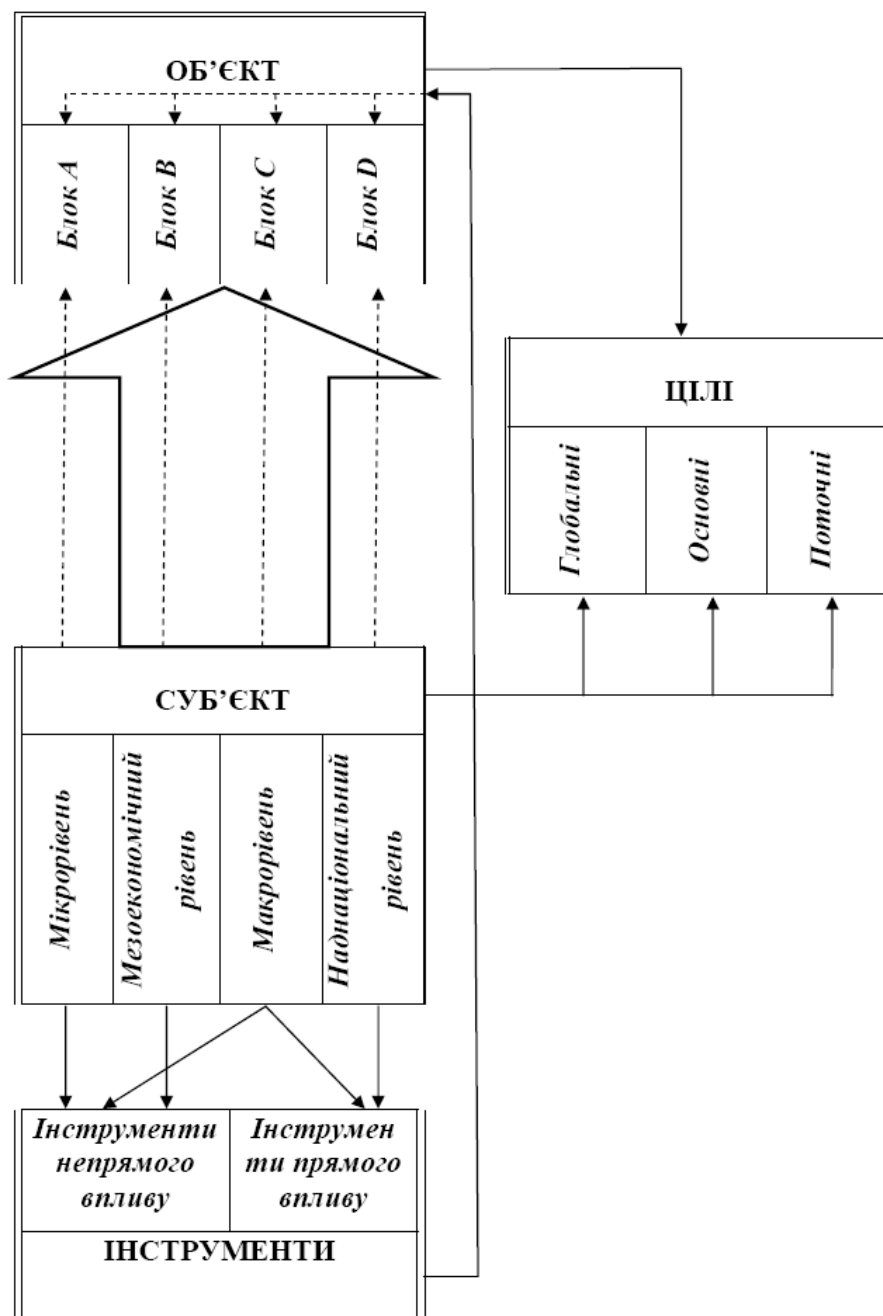

Рис. 3. Механізм зовнішнього впливу на економічний розвиток агропромислового виробництва

Реалізація глобальної цілі досягнення конкурентоспроможності галузю агропромислового виробництва передбачає її здатність забезпечувати відповідність властивостей продукції, що виготовляється, актуальним суспільним потребам, утримувати стійкі позиції на визначених сегментах світового ринку при різних сценаріях розвитку національної економіки і світу в цілому.

Конкретизація теорії конкурентоспроможності галузі полягає в формулюванні її базових принципів, до яких слід віднести: відносність (конкурентоспроможність окремої галузі визначається як результат взаємодії на світовому ринку, тобто порівняння з конкуруючими галузями на світовому ринку); системність (конкурентоспроможність галузі є функцією від конкурентоспроможності її окремих суб'єктів, а також конкурентоспроможності національної економіки); динамічність (конкурентоспроможність галузі не є статичним явищем і підлягає управлінню).

Забезпечення галузевої конкурентоспроможності представляє собою складну системну взаємодію взаємозалежних елементів таких, як об'єкт, суб'єкт, цілі, інструменти. При цьому спостерігається багаторівневий зустрічний вплив суб'єкта і об'єкта. Цілі є похідною від внутрішнього стану об'єкта, при цьому принцип системності у формуванні конкурентоспроможності галузі має потенціал формування конфлікту індивідуальних інтересів мікроекономічного рівня з суспільними потребами макроекономічного рівня. Інструменти, що використовуються суб'єктами зовнішнього впливу, є іманентними суб'єктам і визначаються їх місцем в системах регулювання і управління та функціональним наповненням.

Висновки. Об'єкт впливу представлено агропромисловим виробництвом в багатоскладності його структури з виділенням чотирьох блоків – аграрне виробництво, підприємства забезпечуючої галузі, підприємства переробної галузі, суб'єкти логістично-інфраструктурної сфери. Взаємодія між суб'єктами в середині кожного блоку відбувається на основі ринкової конкуренції, міжблокові відносини базуються на ціновому механізмі.

Суб'єкти зовнішнього впливу на стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва представляють собою сукупність агентів зовнішнього середовища, діяльність яких відбувається поза межами підприємства. Залежно від характеру впливу (прямий і непрямий вплив) виділено рівень зовнішнього мікросередовища з суб'єктивним наповненням у вигляді клієнтів, конкурентів, постачальників, посередників і контактних аудиторій, а також рівень системного впливу на бізнес-середовище з окресленням мезоекономічного (представлено суб'єктами місцевого самоврядування), макроекономічного (суб'єктивується системою органів державного управління), наднаціонального (уособлюється міжурядовими і неурядовими організаціями глобального рівня) підрівнів.

Ідентифікацію цілей прогресивного економічного розвитку галузі агропромислового виробництва здійснено на основі критеріїв складності та часового лагу. Так виділено глобальні, основні, поточні цілі. Представлено авторське бачення їх сутнісного наповнення: глобальна ціль – зміцнення конкурентоздатності підприємств агропродовольчого виробництва в цілому і окремих його суб'єктів зокрема; основні цілі – покращання бізнес-процесу, задоволення потреб та очікувань споживачів, розвиток внутрішніх можливостей, задоволення потреб та інтересів акціонерів; поточні цілі – показники обсягів виробництва продукції, фінансові показники, показники основних засобів та їх використання, показники використання матеріальних ресурсів, показники трудових ресурсів, соціального захисту та використання персоналу, показники ефективності операційної діяльності, показники нематеріальних активів тощо.

Інструментальне наповнення діяльності суб'єктів зовнішнього середовища включає механізми прямого впливу (законодавчо-нормативна база, реалізація державних програм та інвестиційних проектів, тарифні обмеження, нетарифні обмеження) і непрямого впливу (процеси формування платоспроможного попиту; інструменти конкурентної взаємодії; ціновий механізм; контрактна система; розвиток інфраструктури; нематеріальні інструменти; грошово-кредитна, фінансова, соціальна політика; фінансова допомога).

Механізм зовнішнього впливу на економічний розвиток агропромислового виробництва представлено у складній системній взаємодії й взаємозалежності таких елементів, як об'єкт, суб'єкт, цілі, інструменти. Відносини між суб'єктом і об'єктом складаються у багаторівневу систему взаємного впливу. Визначення цілей реалізує принцип динамічності та є похідною від внутрішнього стану об'єкта, який варто оцінювати не відокремлено, а на основі порівняння з найкращими практиками глобального рівня. Принцип системності у формуванні конкурентоспроможності галузі має потенціал формування конфлікту цілей – неспівпадіння індивідуальних інтересів мікроекономічного рівня з суспільними потребами макроекономічного рівня. Інструменти, що використовуються суб'єктами зовнішнього впливу, є іманентними суб'єктам і визначаються їх місцем в системі ринкової і політичної влади та функціональним наповненням.

Бібліографічні посилання.

1. Дзюба С.Г., Гайдай І.Ю. Загальна характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №1(127). С. 144 – 156.
2. Реформування адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня (районів). URL: <https://decentralization.gov.ua/new-rayons>
3. Чому територіальним громадам варто об'єднуватись. *Експертиза реформ*. URL: <https://www.expertreform.com.ua/2017/06/12/chomu-terytorialnym-gromadam-var-to-ob-yednuvatys/>
4. Економіка: Учебник / Под ред. доц. А. С. Булатова. – М.: Издательство БЕК, 1995. – 632 с.
5. Виговський Д. Суть лобізму як категорії політичної науки. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2008. Вип. 20. С. 43-48.
6. Стоянов С. Аграрное лобби в Украине таки есть! URL: <https://latifundist.com/blog/read/1076-agrarnoe-lobbi-v-ukraine-taki-est>
7. Москаленко Н. С., Хвостіков А. І. Інституційне середовище розвитку міжнародних торговельно-економічних зв'язків в аграрному секторі України. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 1. С. 100–106.
8. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. Шумпетер – М.: ЭКСМО, 2007. – 864 с.

References.

1. Dziuba, S.H. and Haidai, I.Yu. (2012), "General characteristics of the external environment of enterprises", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 1(127), pp. 144 – 156.
2. Decentralization Portal, "Reforming the administrative-territorial structure of the subregional level (districts)", [Online], available at: <https://decentralization.gov.ua/new-rayons>
3. Ekspertyza reform (2017), "Why local communities should unite", [Online], available at: <https://www.expertreform.com.ua/2017/06/12/chomu-terytorialnym-gromadam-var-to-ob-yednuvatys/>

4. Bulatov, A. S. (1995), *Jekonomika: Uchebnik* [Economics: Textbook], Izdatel'stvo BEK, Moscow, Russia, P. 632.
5. Vyhovskyi, D. (2008), "The essence of lobbying as a category of political science", *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*, vol. 20, pp. 43-48.
6. Stojanov, S. "There is still an agrarian lobby in Ukraine!", [Online], available at: <https://latifundist.com/blog/read/1076-agrarnoe-lobbi-v-ukraine-taki-est>
7. Moskalenko, N. S. and Khvostikov, A. I. (2020), "Institutional environment for the development of international trade and economic relations in the agricultural sector of Ukraine", *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 5, issue 1, pp. 100–106.
8. Shumpeter, J. (2007), *Teorija jekonomicheskogo razvitija. Kapitalizm, socializm i demokratija* [Economic development theory. Capitalism, socialism and democracy], JeKSMO, P. 864.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2020 р.